

Những thách thức đặt ra và một số giải pháp nâng cao ý thức tiết kiệm của thế hệ trẻ hiện nay

Ngày nhận bài: 16/10/2025 | Ngày phản biện: 20/10/2025 | Ngày xuất bản: 16/12/2025

Tác giả: Nguyễn Thị Thúy Mai (Học viện Báo chí và Tuyên truyền)

Tóm tắt: Bài viết tập trung làm rõ giá trị tư tưởng và đạo đức của ý thức tiết kiệm trong định hướng lối sống cho thế hệ trẻ Việt Nam trong thời đại số. Trên cơ sở vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh và quan điểm của Đảng về thực hành tiết kiệm như một phẩm chất đạo đức - chính trị cốt lõi, bài viết phân tích những thách thức trong xây dựng ý thức tiết kiệm trước tác động của nền kinh tế tiêu dùng, mạng xã hội và lối sống hưởng thụ của giới trẻ hiện nay. Từ đó, tác giả đề xuất một số giải pháp về giáo dục, truyền thông, phong trào xã hội và chính sách công nhằm lan tỏa tinh thần tiết kiệm, góp phần hình thành lối sống bền vững, có trách nhiệm và nhân văn trong thế hệ trẻ Việt Nam.

1. Đặt vấn đề

Trong tiến trình phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa, Đảng ta đặc biệt quan tâm đến việc xây dựng và bảo vệ nền tảng tư tưởng, đạo đức cách mạng, nhất là trong thế hệ trẻ - lực lượng kế cận của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Tuy nhiên, trong bối cảnh của thời đại số, mạng xã hội đang trở thành một môi trường văn hóa mới với ảnh hưởng mạnh mẽ tới nhận thức, hành vi và lối sống của thanh niên.

Nổi bật trong đó là sự lan tỏa của chủ nghĩa tiêu dùng, lối sống phô trương, thực dụng, xa rời giá trị lao động và tinh thần tiết kiệm. Tình trạng này, nếu không được định hướng đúng đắn, có thể dẫn đến chủ nghĩa cá nhân cực đoan, xói mòn lý tưởng cách mạng và gây ra nguy cơ "tự diễn biến", "tự chuyển hóa" về tư tưởng trong một bộ phận thanh niên. Vì vậy, việc giáo dục ý thức tiết kiệm không chỉ mang ý nghĩa đạo đức, mà còn là một nhiệm vụ chính trị quan trọng gắn với bảo vệ nền tảng tư tưởng

của Đảng.

2. Ý thức tiết kiệm trong tư tưởng Hồ Chí Minh và quan điểm của Đảng

Tiết kiệm, trong tư tưởng Hồ Chí Minh, không chỉ là một thói quen đạo đức cá nhân mà còn là một nguyên tắc mang tính cách mạng, gắn chặt với đạo đức, lối sống, phương thức tổ chức xã hội và định hướng phát triển đất nước theo con đường xã hội chủ nghĩa. Đối với Người, tiết kiệm không đơn thuần là tiết kiệm tiền của, mà là tiết kiệm thời gian, sức lao động, vật tư, tài nguyên và cả trí tuệ con người, nhằm hướng đến mục tiêu cao nhất: xây dựng một xã hội giàu mạnh, văn minh, công bằng. Chủ tịch Hồ Chí Minh nhiều lần nhấn mạnh rằng: "Tiết kiệm là quốc sách hàng đầu để xây dựng nước nhà, để cải thiện đời sống nhân dân"⁽¹⁾. Người coi tiết kiệm là một trong những phẩm chất đạo đức cách mạng cốt lõi, gắn liền với hệ giá trị "Cần, kiệm, liêm, chính" - nền tảng của đời sống mới và là thước đo của nhân cách người cách mạng: "Cần, kiệm, liêm, chính là nền tảng của đời sống mới, là thước đo của người cách mạng"⁽²⁾. Tiết kiệm, theo Bác, không phải là keo kiệt hay bủn xỉn, mà là biểu hiện của tinh thần trách nhiệm, của ý thức vì lợi ích chung.

Đặc biệt, Hồ Chí Minh nhìn nhận tiết kiệm như một chuẩn mực lãnh đạo và quản lý nhà nước, gắn liền với năng lực và phẩm chất chính trị của đội ngũ cán bộ: "Quan liêu, tham ô, lãng phí là tội ác. Phải tẩy sạch nó để thực hiện cần kiệm liêm chính, để đẩy mạnh thi đua sản xuất và tiết kiệm..."⁽³⁾.

Không chỉ dừng lại ở lời dạy đạo đức, tư tưởng tiết kiệm của Hồ Chí Minh còn được thể hiện sinh động trong chính phong cách sống, làm việc và lãnh đạo của Người. Từ việc sử dụng lại giấy cũ để ghi chú, mặc chiếc áo đã sờn, đến thói quen tiết kiệm điện, nước ở Phủ Chủ tịch - tất cả đều phản ánh một triết lý sống giản dị, nhân văn, thấm đẫm tinh thần cách mạng: lấy cái chung làm trọng, đặt lợi ích tập thể lên trên lợi ích cá nhân.

Quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam cũng kế thừa và phát triển tư tưởng này một cách nhất quán. Trong nhiều nghị quyết, Đảng đã xác định:

"Tiết kiệm là quốc sách hàng đầu, là yêu cầu khách quan của phát triển kinh tế - xã hội"⁽⁴⁾.

Gần đây nhất, Văn kiện Đại hội XIII tiếp tục khẳng định: “Kiên quyết phòng, chống tham nhũng, lãng phí, quan liêu trong hệ thống chính trị”⁽⁵⁾.

Đặc biệt, Đảng chỉ rõ tiết kiệm không chỉ là vấn đề kinh tế, mà là biểu hiện của ý thức trách nhiệm xã hội, đạo đức công dân và bản lĩnh chính trị của người cán bộ, đảng viên, có vai trò to lớn trong việc xây dựng văn hóa công vụ, văn hóa lãnh đạo, và góp phần bảo vệ tính ưu việt của chế độ xã hội chủ nghĩa Việt Nam. “Thực hành tiết kiệm, chống lãng phí là trách nhiệm của mỗi tổ chức, cá nhân, là tiêu chí đánh giá phẩm chất, năng lực của cán bộ, đảng viên”⁽⁶⁾.

Trong Nghị quyết số 21-NQ/TW (2022) về công tác thanh niên, Đảng nhấn mạnh yêu cầu: “Tăng cường giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống văn hóa, trong đó có việc hình thành và củng cố nếp sống tiết kiệm, không chạy theo lối sống tiêu dùng xa hoa, thực dụng trong thanh niên”⁽⁷⁾.

Như vậy, tiết kiệm – từ một phẩm chất đạo đức cá nhân – đã được nâng lên thành một giá trị tư tưởng – văn hóa cốt lõi của Đảng ta, cần được gìn giữ và phát huy trong toàn xã hội. Ý thức tiết kiệm không chỉ là hành vi cá nhân, mà còn là giá trị tư tưởng – đạo đức định hướng thế hệ trẻ sống có trách nhiệm, tự lực và cống hiến.

3. Thách thức xây dựng ý thức tiết kiệm của thế hệ trẻ trong thời đại số

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và chuyển đổi số, giới trẻ ngày nay đang chịu tác động mạnh mẽ của nền kinh tế tiêu dùng, của mạng xã hội và của sự lan tỏa các giá trị vật chất. Các nền tảng số không chỉ thay đổi cách con người giao tiếp, làm việc, mà còn định hình thói quen chi tiêu, tiêu dùng và nhận thức về giá trị cuộc sống. Nhiều bạn trẻ có xu hướng coi sở hữu là thước đo của thành công, thể hiện bản thân thông qua việc tiêu dùng hàng hiệu, du lịch xa xỉ, hay qua các hình ảnh sống ảo trên mạng. Điều này dẫn đến sự suy giảm trong ý thức tiết kiệm, tinh thần tự lập và trách nhiệm với bản thân, gia đình, cũng như cộng đồng.

Hiện tượng này phản ánh một thách thức giá trị sâu sắc: khi vật chất và hình thức được đề cao, các giá trị đạo đức truyền thống như cần – kiệm – liêm – chính có nguy cơ bị mờ nhạt. Thậm chí, nhiều cá nhân sẵn sàng chi tiêu vượt quá khả năng tài chính để thể hiện và khẳng định bản thân cho bạn bè xung quanh trên mạng xã hội⁽⁸⁾, trong

khi lại thiếu ý thức tiết kiệm, đầu tư vào tri thức, kỹ năng hoặc những giá trị phát triển bền vững. Lối sống này, nếu kéo dài, sẽ dần thay thế các giá trị tinh thần cao đẹp, khiến giới trẻ dễ bị lệch hướng trong quá trình hoàn thiện nhân cách và phát triển bản thân. Thực tế, chúng ta không còn xa lạ với các trào lưu như “đập hộp hàng hiệu”, “review triệu đô”, “sống sang”, hay “check-in sang chảnh” đang trở thành xu hướng nội dung chủ đạo, đặc biệt được dẫn dắt và lan tỏa bởi các Influencer và KOLs những người có sức ảnh hưởng mạnh đến lối sống và lựa chọn tiêu dùng của giới trẻ⁽⁹⁾. Các hiện tượng này không chỉ phản ánh sự thay đổi trong hành vi tiếp nhận thông tin, mà còn cho thấy mức độ ảnh hưởng ngày càng sâu rộng của người nổi tiếng đối với nhận thức, thái độ và hành vi tiêu dùng của thế hệ trẻ, đặc biệt là thế hệ Gen Z.

Với những định hướng lệch lạc về giá trị, khi được khuếch đại trong môi trường mạng không kiểm soát, giới trẻ dễ rơi vào các biểu hiện của chủ nghĩa tiêu dùng cực đoan, ích kỷ, vô cảm và xa rời chuẩn mực đạo đức truyền thống. Theo Zuboff (2019), không gian số có thể tạo ra “chủ nghĩa cá nhân giám sát”, trong đó người dùng bị điều hướng hành vi tiêu dùng và ý thức xã hội thông qua các thuật toán mà không nhận thức được rằng họ đang bị điều khiển trong các lựa chọn của mình, đồng thời vẫn tưởng rằng mình đang lựa chọn một cách tự do⁽¹⁰⁾.

Lối sống hưởng thụ và coi trọng vật chất không chỉ tác động tiêu cực đến đời sống tinh thần của mỗi cá nhân, mà còn làm suy yếu nền tảng tư tưởng, đạo đức và lối sống xã hội, đồng thời thúc đẩy việc coi trọng lợi ích cá nhân trên giá trị chung. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021) khẳng định rằng, chủ nghĩa cá nhân là một trong những nguy cơ hàng đầu làm suy thoái tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống của cán bộ, đảng viên và thế hệ trẻ, ảnh hưởng trực tiếp đến sức chiến đấu và uy tín của Đảng trong giai đoạn hiện nay: “Một bộ phận cán bộ, đảng viên phai nhạt lý tưởng cách mạng, sa sút ý chí phấn đấu, mắc bệnh cá nhân chủ nghĩa, chạy theo danh lợi, tiền tài, cục bộ, lợi ích nhóm... làm suy thoái tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, làm giảm sút niềm tin của nhân dân đối với Đảng”⁽¹¹⁾.

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ nghĩa cá nhân là “kẻ địch nội xâm”, phá hoại khối đại đoàn kết dân tộc, triệt tiêu đạo lý tập thể, làm tha hóa con người. Người nhấn mạnh: “Chủ nghĩa cá nhân là gốc rễ của mọi bệnh tật: tham ô, lãng phí, quan liêu, chia rẽ...”⁽¹²⁾.

Trong khi đó, thế hệ trẻ chính là lực lượng kế thừa sự nghiệp cách mạng. Việc để giới trẻ hình thành hệ giá trị lệch chuẩn - đề cao cá nhân, thờ ơ với trách nhiệm cộng đồng, quay lưng với tinh thần tiết kiệm, cần - kiệm - liêm - chính - chí công vô tư - sẽ khiến mục tiêu xây dựng chủ nghĩa xã hội với con người làm trung tâm bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Nếu không có giải pháp định hướng kịp thời, hiện tượng lệch chuẩn giá trị sống của thanh niên có thể dẫn đến suy thoái đạo đức chính trị, làm xói mòn niềm tin vào lý tưởng cách mạng và giảm sút tinh thần đấu tranh với chủ nghĩa cá nhân cực đoan - vốn được Đảng xác định là một trong những nguy cơ nội tại làm suy yếu hệ thống chính trị.

4. Một số giải pháp nâng cao ý thức tiết kiệm cho thế hệ trẻ trong thời đại công nghệ số

Trước những thách thức do môi trường số và lối sống tiêu dùng cá nhân cực đoan mang lại, việc giáo dục ý thức tiết kiệm cho thế hệ trẻ không chỉ là yêu cầu về đạo đức, mà còn là một chiến lược quan trọng nhằm bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, duy trì hệ giá trị cốt lõi của chủ nghĩa xã hội và củng cố khối đại đoàn kết toàn dân. Các giải pháp cần được triển khai đồng bộ trên cả ba phương diện: giáo dục tư tưởng - văn hóa; truyền thông - công nghệ; và cơ chế chính sách - tổ chức thực tiễn.

Một là, tăng cường giáo dục chính trị - tư tưởng, đề cao giá trị lao động và lối sống tiết kiệm

Giáo dục thế hệ trẻ về vai trò của tiết kiệm trong tư tưởng Hồ Chí Minh và truyền thống dân tộc là nhiệm vụ trọng tâm. Cần đưa nội dung về ý thức tiết kiệm, giá trị của lao động, trách nhiệm xã hội, tinh thần cộng đồng vào chương trình giáo dục phổ thông và đại học dưới nhiều hình thức: môn học, hoạt động ngoại khóa, diễn đàn, sinh hoạt Đoàn - Hội. Theo Hồ Chí Minh, tiết kiệm là một quốc sách lớn, là biểu hiện của tinh thần yêu nước, trách nhiệm công dân và phẩm chất đạo đức cách mạng. Người cho rằng tiết kiệm không chỉ giới hạn trong việc sử dụng hợp lý của cải vật chất, mà còn là việc quản lý hiệu quả thời gian, sức lao động và các nguồn lực xã hội vì lợi ích chung. Cùng với “cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư”, Hồ Chí Minh coi tiết kiệm là một trong những chuẩn mực nền tảng để xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa, góp

phần củng cố đạo đức cách mạng và giữ vững nền tảng tư tưởng của Đảng trong mọi giai đoạn phát triển⁽¹³⁾. Việc nâng cao nhận thức chính trị cho thanh niên về tác hại của chủ nghĩa cá nhân và tiêu dùng hưởng thụ cũng cần được thực hiện thường xuyên, phù hợp với đặc điểm tâm lý thế hệ số.

Hai là, thiết lập mô hình "giáo dục đạo đức số" trong bối cảnh truyền thông mạng xã hội

Trong bối cảnh mạng xã hội trở thành không gian ảnh hưởng mạnh mẽ đến hành vi tiêu dùng và định hình giá trị sống, việc xây dựng mô hình giáo dục đạo đức số (digital ethics education) là một giải pháp mang tính chiến lược. Theo Livingstone và Helsper (2007), năng lực số của công dân không chỉ bao gồm khả năng truy cập và sử dụng công nghệ, mà còn là khả năng đánh giá, phân tích và phản biện thông tin trên môi trường truyền thông số. Năng lực này giúp người trẻ nhận diện các nội dung sai lệch, thao túng truyền thông và sử dụng truyền thông một cách có trách nhiệm. Điều đó cho thấy cần chú trọng phát triển năng lực phản biện và đạo đức truyền thông cho thanh niên trong thời đại số⁽¹⁴⁾.

Cần triển khai các khóa học kỹ năng truyền thông số, hiểu biết tài chính cá nhân và đạo đức số trong trường học, đồng thời khuyến khích học sinh - sinh viên tham gia sáng tạo nội dung truyền thông lành mạnh (digital content for common good), cổ vũ tiết kiệm, giản dị và cống hiến.

Cần khuyến khích những người có tầm ảnh hưởng (influencer, KOLs, nhà sáng tạo nội dung trẻ...) lan tỏa thông điệp tích cực, thay vì chạy theo câu "view" bằng lối sống hào nhoáng. Bên cạnh đó, các cơ quan truyền thông chính thống cần giữ vai trò dẫn dắt dư luận, tăng cường thông tin phản biện, phê phán các hiện tượng tiêu dùng phản cảm và chủ nghĩa cá nhân lệch lạc

Ba là, phát triển các phong trào xã hội hóa ý thức tiết kiệm gắn với trách nhiệm công dân

Giáo dục tiết kiệm cần gắn với các phong trào xã hội mang tính thực tiễn để khơi dậy tinh thần trách nhiệm cộng đồng và lòng nhân ái. Các mô hình như: "Ngày không tiêu tiền", "Tái chế sáng tạo", "Tủ sách cộng đồng", "Hành trình sống tối giản" có thể được Đoàn - Hội triển khai rộng khắp trong học sinh - sinh viên, kết hợp cùng các

chiến dịch truyền thông xã hội để tăng mức độ lan tỏa. Theo Bandura (2001), học tập xã hội không chỉ bao gồm việc tiếp nhận thông tin hay quan sát hành vi của người khác, mà còn liên quan đến mô hình hóa xã hội (social modeling), qua đó hành vi đạo đức, chuẩn mực và giá trị được củng cố và lan tỏa trong cộng đồng. Khái niệm này đặc biệt hữu ích khi áp dụng trong giáo dục, truyền thông và phát triển văn hóa số, bởi người trẻ có thể học hỏi và định hình hành vi thông qua các tấm gương tích cực trên không gian mạng⁽¹⁵⁾.

Đặc biệt, cần liên kết giữa các tổ chức thanh niên và doanh nghiệp xã hội nhằm tạo ra các chương trình “sống tiết kiệm - sống xanh - sống có trách nhiệm”, góp phần hình thành thói quen bền vững và kháng cự lại ảnh hưởng của lối sống tiêu dùng hưởng thụ.

Bốn là, hoàn thiện chính sách, cơ chế hỗ trợ thanh niên tiếp cận lối sống tích cực

Chính sách thanh niên cần ưu tiên tạo điều kiện để giới trẻ có cơ hội phát triển năng lực cá nhân gắn với trách nhiệm xã hội. Việc phát triển các quỹ học bổng, hỗ trợ khởi nghiệp sáng tạo, đào tạo kỹ năng mềm, tài chính cá nhân và lập kế hoạch nghề nghiệp... cần được coi là đầu tư chiến lược để hình thành một thế hệ trẻ có năng lực làm chủ bản thân và biết tiết kiệm đúng nghĩa: tiết kiệm thời gian, nguồn lực, và cả cảm xúc sống.

Đồng thời, cần tăng cường cơ chế giám sát - phản hồi đối với các sản phẩm truyền thông trên mạng xã hội liên quan đến giới trẻ; ngăn chặn, xử lý các nội dung độc hại cổ súy lối sống xa hoa, tiêu dùng vô độ, làm xói mòn hệ giá trị xã hội chủ nghĩa.

5. Kết luận

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và chuyển đổi số, việc giáo dục ý thức tiết kiệm cho thế hệ trẻ không chỉ mang ý nghĩa đạo đức cá nhân mà còn là một yêu cầu cấp thiết mang tính chiến lược nhằm giữ vững nền tảng tư tưởng của Đảng và định hình hệ giá trị xã hội chủ nghĩa. Ý thức tiết kiệm, được soi rọi dưới ánh sáng tư tưởng Hồ Chí Minh, cần được tái khẳng định như một trụ cột quan trọng trong giáo dục thanh niên - lực lượng kế cận của cách mạng. Trước sự lan rộng của lối sống tiêu dùng hưởng thụ và chủ nghĩa cá nhân cực đoan trong môi trường mạng, việc xây dựng năng lực đạo đức số,

nâng cao nhận thức chính trị – tư tưởng, thúc đẩy các phong trào sống có trách nhiệm và hoàn thiện chính sách hỗ trợ thanh niên là những giải pháp then chốt. Chỉ khi ý thức tiết kiệm trở thành một giá trị sống nội tại của thanh niên, gắn với tinh thần tự lực, cống hiến và trách nhiệm công dân, thì mới có thể góp phần củng cố niềm tin xã hội, bảo vệ tính ưu việt của chế độ và đảm bảo sự phát triển bền vững của quốc gia trong kỷ nguyên số./.

Tài liệu tham khảo

- (1) Hồ Chí Minh (2011), Toàn tập (Tập 8, tr. 155). Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật.
- (2) Hồ Chí Minh (2011), Hồ Chí Minh Toàn tập (Tập 5, bài “Sửa đổi lối làm việc”, tr. 252). Hà Nội. Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật.
- (3) Hồ Chí Minh (1952), Chống quan liêu, tham ô, lãng phí. Báo Nhân Dân, số 68; trích trong Hồ Chí Minh Toàn tập, tập 7, Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật. tr. 457.
- (4) Đảng Cộng sản Việt Nam. (2011), Văn kiện Đại hội XI của Đảng (tr. 85–86). Hà Nội. Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật.
- (5) Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), Văn kiện Đại hội XIII của Đảng (Tập 1, tr. 177). Hà Nội. Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật.
- (6) Bộ Chính trị (2012), Chỉ thị số 21-CT/TW về công tác Thanh niên (21/12/2012). Hà Nội.
- (7) Đảng Cộng sản Việt Nam (2022), Nghị quyết số 21-NQ/TW ngày 25/10/2022 của Ban Chấp hành Trung ương khóa XIII về tăng cường củng cố, xây dựng tổ chức Đoàn TNCS Hồ Chí Minh vững mạnh; phát huy vai trò của thanh niên trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Hà Nội.
- (8) Băng Hào (2023), Gen Z nghiện hàng hiệu dù tài chính có hạn – Lỗi tại mạng xã hội?. Truy cập ngày 22/11/2025, từ <https://vneconomy.vn/gen-z-nghien-hang-hieu-du-tai-chinh-co-han-loi-tai-mang-xa-hoi.htm>.
- (9) Nguyễn Thị Hội (2023), Tác động của Influencer đến hành vi tiêu dùng của thế hệ Z. Tạp chí Công Thương, số 6, 45–50.
- (10) Zuboff, S (2019), The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power. New York: PublicAffairs.
- (11) Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII (Tập I). Hà Nội. Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật.
- (12) Hồ Chí Minh (2002), Toàn tập (Tập 11). Hà Nội. Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật.
- (13) Hồ Chí Minh (2002), Toàn tập (Tập 5, tr. 642). Hà Nội, Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật.
- (14) Livingstone. S & Helsper, E. J. (2007), Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. New Media & Society. 9(4), tr.671–696. <https://doi.org/10.1177/1461444807080335>

(15) Bandura. A (2001), Social learning theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.